

Հ ա ղ ո ղ ա գ ը ո թ ի ն

Proeducatio@aol.com / 2006.III.30

Հ Բ Ը Միութեան 100 ամեակը յԵգիպտոս

ու

Գահիրէի Հայոց Գերեզմանատունը

Հետեւեցանք ու կը հետեւինք լուրերու, ըստ որոնց ի միջի այլոց Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան(Հ Բ Ը Մ) Տնօրէններու Կեդրոնական խորհուրդին (ՏԿԽ) ցանկութեամբ ՀԲԸՄին հիմնարկութեան հարիւրերորդ տարեդարձը պիտի տօնուի յԵգիպտոս, ուր մարմին առած էր հայոց խոշորագոյն այս Բարեգործական կառոյցը: Անոր հիմնարկութենէն հարիւր տարի յետոյ՝ փոխուած է, ինչպէս այլուր, սփիւռքի ժողովրդագրական (demographique/demographic) եւ քաղաքական քարտէզը, նաեւ՝ մտայնութիւններ, հանրային կարծիքներն ու պահանջները: Յաշս այս փոփոխութիւններուն հայկական որակուած էութեան (entite/entity) տեսկանութիւնը առաջադրող զանազան առանցքներ կան: Այդ առանցքներէն մին է ՀԲԸՄի այժմու ՏԿԽ՝ին որդեգրածը, որով ան յարմար դատած է հայկական վարժարան փակելը: Փակել նոյնիսկ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը (ՄԿՀ), որ չի պատկանիր ոչ ՀԲԸՄի ոչ ալ անոր ՏԿԽ՝ին. եթէ նոյնիսկ անոնց անդամները կամ անդամներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեկամները խոշոր գումարներ յատկացուցած ըլլան ՀԲԸՄի գանձին: Միթէ, գոր օրինակ, Նիւ Եօրքի հանրային գանձին խոշորագոյն տուրքը կամ նուէրը վճարողը տէ՞ր կը դառնայ քաղաքին կամ նահանգին. իրայատուկ օրէնք ու կանոններ հաստատելով տարածքի բնակիչներուն վրայ: Խոստովանելի նման օրէնք կամ կանոններ ընթացքի մէջ չեն արեւմտահայոց ապրած երկիրներուն մէջ:

ՀԲԸՄը հիմնուած է նախաձեռնութեամբն յառաջդիմասէր անձնատրութիւններու: Անոնց մտքի լայն հորիզոնը բնութագրուած էր հանրային գործունէութեան թափանցիկ հաշուեցոյց եւ հաշուեկշիռներով: Իսկ ներկայիս ՀԲԸՄի ՏԿԽին, գոնէ Մելգոնեան Հիմնադրամին ու ՄԿՀին առնչեալ իր մատակարարի գործունէութիւնը կարելի չէ ըսել որ թափանցիկ հաշուեցոյցով ու հաշուեկշիռով մը կը մատուցուի

հանրութեան: Ի դէպ՝ սոյն հաշուեցոյցն ու կշիռը կարելի չէ լուկ գանձատրային (*financier/financial*) համարատուութեամբ կատարել: ՏԿԽի անդամներն ու անոնց համակիրները եթէ կը տենչան երկրամասի մը հայկական վարժարանները փակել ու աշկերտները պարտադրաբար դրկել ոչ-հայկական վարժարաններ ի հեճուկս ծնողներու եւ աշակերտներու կամքին, առնուազն զարմանք կրնան պատճառել դէտերու: Այս ու նման արարքներ թո՛ղ ընեն՝ ապա-հայացման իրենց տեսութիւնները կիրարկելով կամ իրենց կիրքերուն գոհացում տալու ի խնդիր, թո՛ղ ընեն այնքան ատեն որ ընդհանրապէս արդարադատութեան մը չեն բաղխիր: Յամենայն դէպս այդպիսի գործունէութիւն մը Մարդու Իրաւունքներու (*Droit de l'Homme/Human Rights*) դէմ մեղանչել կը նշանակէ: Իսկ այդ մեղանչումը ՀԲԸՄէն կամ անոր վստահուած հիմնադրամէ մը գանձատրել(*financer/finance*) կը նշանակէ քրէական յանցանք:

ՏԿԽն ու իր բարեկամները՝ ՄԿՀն բնաջնջելու իրենց նպատակին ուղղուելով հանդերձ, ՀԲԸՄի հիմնարկութեան 100րդ տարեդարձը տօնելու կը փութան Եգիպտոս: ՀԲԸՄի Եգիպտոսի վարչութիւնն ու այլ անդամներն իբրեւ ի՞նչ կ'ընդունին ՏԿԽ մը, որուն օրինաւորութիւնը (*legitimite/legitimacy*) կը կարօտի վաւերականութեան: Եգիպտոսի ՀԲԸՄի գանձէն մասնակցութիւն մը պիտի ըլլա՞յ ՏԿԽին կազմակերպելու համարձակած տօնակատարութեան հանդիսութեանց: Եգիպտոսի ՀԲԸՄը պիտի մեղսակցի՞ ՄԿՀն եւ այլ հայկական վարժարաններ բնաջնջող ՏԿԽին ու անոր բարեկամներուն. մասնակցելով անոնց կազմակերպած յուղարկաւորութեան հանգոյն արարողութիւններուն:

Մինչդեռ յանձնարարելի է, որ ՀԲԸՄի հիմնարկութեան 100րդ տարեդարձը տօնուի աշխարհի բոլոր ծագերուն, բոլոր հայոց կողմէ՝ առանց կրօնական, ընկերային ու քաղաքական դասանանքի խտրութեան. բայց առանց ՏԿԽին ու անոր բարեկամներուն, որոնք կը յանդգնին ձեռնարկել հայոց սփիւռքը քանդելու՝ հայկական վարժարաններ բնաջնջելով: Յանձնարարելի է նաեւ, որ Եգիպտոսի ՀԲԸՄը իր նիւթական յատկացումներն ընէ միայն Միութեան էական սկզբունքներուն անսալով: Ինչպէս ան, մօտաւոր անցեալին, Եգիպտոսահայ Մամուլին լիակատար հաւազածոն փրկեց հաւանական կորուստէ մը, արդիական միջոցառումով եւ ՀԲԸՄի վայել արժանաւորութեամբ (*dignite/dignity*): Այսպէսով՝ հայոց մշակոյթին երկար ու յաճախ դժուարութիւններով, նոյնիսկ ողբերգութիւններով կերտուած ճանհապարհն ապագայ ուղեւորներուն ընծայեց կարելիութիւն մը եւս, որ ուղղեցոյց մըն ալ է:

Մակայն նոյն գնահատականով կարելի չէ արտայայտուիլ ի մասին Գահիրէի Հայոց Գերեզմանատան վիճակին: Հոն ամփոփուած են աճիւնները, այլոց հետ՝ բարերարներու եւ մտքի մշակներու: Շիրիմներու ողբագին վիճակը քստմնեցուցիչ է: Եգիպտոսի ՀԲԸՄի ներկայացուցիչներ, գոնէ միութեան 100 ամեակին առիթով, թող այցելեն այդ գերեզմանատունը. պատշաճօրէն թարմանելու համար եպերելի (reprehensible) կացութիւն մը: Անշուշտ Գահիրէի մէջ կան մարդիկ, որոնք պիտի կրկնեն՝ «մենք մեռելներով չենք զբաղիր...»: Կարելի է յիշեցնել ՀԲԸՄի վարիչներուն եւ այլոց, որ Եգիպտոսի փառաւոր քաղաքակրթութիւնը վայելչօրէն աշխարհի ներկայացնողներուն միջեւ են փարատուններու շիրիմները: Հայոց մտքի փարատուններէն մին չէ՞ անգուգական Երուանդ Օտեանը, որ "Անիծեալ Տարիներ" ապրելէ յետոյ գացած է Գահիրէ. սպա մեկնած այս աշխարհէն: Անոր կիսաքանդ շիրիմը եւ շատ մը ուրիշներ ենթադրել կու տան թէ յարգատուած ու ցարդ յարգելի մարդոց աճիւններ կան այդ գերեզմանատան մէջ:

Ի՞նչ հոգեվիճակով կարելի է 100 կամ 1600, 1700 ամեակ տօնել երբ այդ ամեակներուն անքակտելիօրէն կապուած կը մնան անուններ, որոնց շիրիմներն իսկ կը մնան լքուած ու կիսաքանդ. հայոց գերեզմանատան մը մէջ:

Մինչդեռ Ռումանիոյ մայրաքաղաք՝ Պուգրէշի Հայոց Գերեզմանատունը արժանաւորութեան օրինակելի պարագայ մըն է: Ի դէպ՝ զանազան վայրերու մէջ երբ անկարելի եղած է անաղարտ պահելով պատուել շիրիմները, պատուելով այժմէական վաստակներ. անոնք փոխադրուած են ու յարգանօք գետեղուած Նիֆերիլօր պողոտային ծայրամասի Հայոց Գերեզմանատան մէջ: Եգիպտոս բնակող հայոց համար եթէ անկարելի կը թուի այս կամ նման կարգադրութիւն մը, ի հեճուկս Եգիպտոսի ՀԲԸՄի նիւթական լայն կարելիութիւններուն, գոնէ Երուանդ Օտեանի շիրիմին մնացորդը թո՛ղ փոխադրուի իր ծննդավայրը՝ Կ. Պոլիս, ուր ան կրնայ իր պատուոյ տեղն ունենալ հայոց վայելչօրէն խնամուած գերեզմանատուներէն մէկուն մէջ: Նոյնպէս զգաստութեան օր մը. կարելի է մտաբերել այլ պարագաներ, ինչպէս Արփիարեանինն ու Թէքէեանինը, ի պահանջել հարկին փոխանցելու համար առ որ անկ է. առանց մեռելապաշտութեան:

Փոխանցման նման պարագայ մըն ալ կարելի է մտաբերել ՄԿՀի եւ Սելզոնեան կտակի առնչութեամբ. երբ ՀԲԸՄը իբրեւ մատակարար այլեւս անյարմար համարէ շարունակել իրեն վստահուած առաքելութիւեանը: Այն ատեն օրինաւոր այլ մատակարարի մը կը փոխանցէ իր պարտականութիւնը որպէսզի հայոց սփիւռքին անհրաժեշտ՝ ՄԿՀն շարունակէ իր առաքելութիւնը, իր իսկ հողատարածքին ամբողջութեան վրայ խարսխուած:

ՀԲԸՄի հիմնարկության 100րդ տարեդարձը տօնելու համար անհրաժեշտ է յարգել անոր գոյության Էական պայմանները: Հակառակ պարագային այս Միութիւնը ո՛չ թէ Ընդհանուր, այլ խումբ մը մարդոց Մասնակի Ընկերակցութիւն մը կ'ըլլայ միմիայն. խոշոր կամ փոքր: Փոյթ չէ թէ այդ խումբ մը մարդիկն ինչպիսի անունի մը տակ եւ հանգամանքով հանդէս կուգան ի Գահիրէ կամ այլուր:

Վարդան Օզինեան
Բանբեր Բրօ Էտիքսիօ՝ի*

* Բրօ Էտիքսիօ՝ն կրթական հարցերով զբաղող աշխարհատարած միջազգային Ֆօրում / ասպարէզ մըն է ուր մարդոյժի զարգացման ի խնդիր, օրէնքի եւ օրինաւորութեան պայմաններու ներքեւ նկատի կ'առնուին՝ մշակութային, ընկերային ,տնտեսական, քաղաքական տարածքի չափանիշները եւ առ-ընթերաբար՝ աշխարհաքաղաքական իրողութիւններն ու առընչեալ մարտավարութիւններ: Բրօ Էտիքսիօ՝ի Կրթաւե՛ր՝ ը սփիւռքահայերէ եւ ոչ-հայերէ բաղկացած յանձնախումբ մըն է, որ կը զբաղի հայկական կրթական հարցերով: